

lehellet elé tart, megmutathatja az egész fajta eleve elrendelt élettörténetét.

Térey Sándor nemesen metszett, tiszta és biztos fénytörésű tükrében Gyikó János élete valóban a magyar paraszt sorsszerű életként jelenik meg. Az út, amelyet az erdészlaktól, a földtől — gyilkosságon, börtönön, házasságon, Amerikán, oláh megszálláson keresztül — a visszaszerzett s halálával megpecsételt földig megtesz, valóban egy magyar paraszt elrendelt útja. Zavaros görbeségében, kegyetlen meredekein is egyetlen irányú, tántorgó, céltalan lépések alatt is célba futó út. Ennek az útnak a leírása közben lesz a könyv a földszerelem himnusza. Ennek a szerelemnek szorosabb lánc s mámorítóbb ölelése van az asszony szerelménél. A porhanyós, magvat áhító föld érintése melegebb bizsergést ad Gyikó János kérges kezének, mint asszonya teste. Az asszony-szerelemben öntudatlanul is a földszerelem beteljesedésének mámorát keresi. Ezt a szenvedélyt, a föld lelkét lehelli tovább gyermekébe is. S ha életében sokat botorkál, mulaszt és vétkezik, örökhagyásában az emberi felelősség magaslatára emelkedik. Földjét nem vérszerinti gyermekének szánja, hanem az orosz fogoly fiának, kit felesége az ő amerikai távollétében hozott a világra. Ez a fiú áll szívéhez a legközelebb, mert ezt érzi legközelebb a földhöz. A magyar paraszt és az orosz paraszt gyermeke a föld legerősebb vérrokonságában egyesül. Ezt az új kapcsolatot pecsételi meg Gyikó János, amikor egy utcai tüntetés alkalmával, fia védelmében, életét veszti. A sebesült Péter, élete folytatója azonban életben marad.

«Egy férfi kivált a tömegeből, felemelte a [kis fiút és felmutatta a tömegnek :
Él.

Mint visszhang mondta utána a tömeg
[ezer ajka :

Él.

A férfi még magasabbra emelte és any-
[nyit mondott :
Majd ha ez megnő !

A tömeg utána zúgta, mint az imád-
[ságot, mint egy esküt :
Majd ha ez megnő.»

Ezzel az erős, előrefutó akkorddal zárul Térey Sándor könyve, amely a mindmáig megíratlan magyar parasztéposz egyik értékes kísérleteként üdvözölhető.

Biztos vonalvezetése, plasztikus emberábrázolása, népies ízű, egyéni erezetű mondatszerkesztése, friss természetérzése, férfias poézise Reymont nagy művének értékeit hozzák emlékeztünkbe.

Sz. S.

Öt angol regény magyarul. *M. Kennedy : A család bolondja.* — *M. Arlen : Lily Christine.* — *A. Bennett : Vasuti baleset.* — *W. Deeping : Sorrel és fia.* — *H. Walpole : Egy vöröshajú arcképe.* — (Franklin-társulat kiadása.)

Az a «sajátságos angolság», amiről Valéry úgy beszél, hogy egész Európában korszerű szellem lett, úgy látszik, Magyarországot is elárasztotta. A francia háttérbe szorult : a szalonokban a hölgyek angol szavakat fűznek társalgásukba. Aki teheti, angolt tanul és angolul olvas. Ez most az új érdekesség — az új snobság. A kiadók, természetesen, nem tehetnek mást, mint meghódolnak az új szellemiség előtt. A kiadók sohasem szálltak szembe a kor igényeivel. Van ebben valami jó is azon kívül, hogy mennyi mindenféle rossz. Mert ime a Franklin-társulat most azok számára hoz ajándékot, akik nem járnak szalonokba és nincs idejük megtanulni angolul, de azért érzik az «angolság» szuggesztív divatosságát.

Az anyagot a már ismert módon válsztották meg. Elővettek néhány kitünő kézikönyvet, mint amilyen ma *Renier*-é vagy *Leavis*-é és megnézték, melyik a «best seller». A kifejezés jel-

legzetes angol rövidséggel azt mondja : a «best seller» az üzleti szempontból legjobban bevált ; az ötvenkiadásos ; az a könyv, amelyik egy év alatt 80—100 ezer példányban fogy el. Ezt választották.

A «best seller» esztétikai analizését Georges *Altman* végezte el, aki a filmdráma következő elemeit a következő arányban fedezte fel benne : 10% levelezőlap-tájkép ; 10% rendőrség, lövöldözés ; 10% üldözés, autó ; 20% bankett, lokálok ; 20% morális családiasság ; 30% csók, meztelen lábak stb. A «best seller» szóval valami a «mass civilization» számára, a tömegcivilizáció számára. *Fehr* vegyvizsgálata szerint a három főelem : a thrill, a sex-appeal és a uplift, vagyis az idegrázóan érdekesítő, az erotikus ingerlés és a kellemes lére eresztett s kellemesen tálalt úgynevezett tudomány — emelkedettség — ha az ember nagyon goromba akarna lenni, azt mondaná, hogy szellemiség. Ez *Hutchinson*, *Dell*, *Wren*, *Arlen*, *Loos* regénytípusa, amit a magyar közönség oly jól ismer, mintha a szerzők magyarok lennének.

A Franklin-társulat most régi és részben új szerzőket mutat be. *Kennedy* Margaret-et már ismerjük. «The constant Nymph»-ét magyarra az «Állhatatos tündér» címmel fordították le két vagy három évvel ezelőtt. Angliában horribilis (egy millió példány!) sikere volt. Nálunk csaknem megbukott. Most ismét megjelentették egy könyvet, «The fool of the family»-t, magyar címen «A család bolondja»-t. Gyengébb, mint az «Állhatatos tündér».

Régebbi ismerős *Michael Arlen* is. *Kennedy* sajátosan angol városi tünet, az *Arlen*-hajlam, úgy látszik, nemzetközi betegség. A francia és német fordítások sikere legalább is erre látszik utalni. «Young men in love» (Ifjú szerelmesek), «The green hat» (A zöld kalap) nemcsak nálunk pusztítottak. Most «Lily Christine»-je került át

hozzánk s erről a regényről nagyon nehéz bosszúság nélkül nyilatkozni.

Bennett *Arnold* esete egészen más. *Bennett* kitűnő író, az «Old Wives Tale», «Anna of the five towns», «Clayhanger» és még jó egynéhány regénye a század elejének egészen kétségtelenül legkitűnőbb könyvei közé tartoznak. Magyarul ezek közül egyetlen egy sem jelent meg. Amit a magyar közönség számára méltónak találtak, az a «Lord Raingo», «Fehér és piros» stb. és most a Franklin-társulat jóvoltából a «Vasuti baleset». Ez az író gyenge oldala, mert *Bennett* selejtes, erőtlén, semmitmondó könyveket is írt — ponyvát. De ha írt is ilyet, *Arnold Bennett*-et nem volna szabad oly szigorúan büntetni, hogy *Kennedy* és *Arlen* színvonalára szállítsák le.

Egészen új szerző nálunk *Warwick Deeping*. *Deeping* a «best seller»-ek királya. *Sorrel and son* — 40 ezer, *Roper's Row* — 100 ezer, *Exiles* — 40 ezer, *Old wine and new* — 28 ezer etc. etc. A *Deeping*-könyvek eddig csaknem kétmillió példányban fogytak el. Milyen csábító számok!

A siker titka az, hogy ezekben a könyvekben minden megvan : levelezőlap-tájkép, családi morál, lokálok, csók, sőt ezenfelül még új és veszélyes ízek : apagyilkosság, lelkiismeretfurdalás, törvényszéki tárgyalás ; még tradíció is van benne : *Dickens* ; még humor is van benne, humor (!?) *Deeping*, vagyis inkább *Flating* — «cikk». *Deeping* egész áruház. Mindent ad. Tetőtől-talpig felruhá : ad izgalmat, regényt, «mosolyt a könnyek között», emberismeretet, mélységet (azért hívják *deep*-nek, vagyis mélynek), ad szociológiát, nemes felháborodást, suttyomban egy kevés tiltott gyümölcsöt is — mindezt csekély öt pengőért.

Walpole-ra nem mondható, hogy jó cikk. A magyarra fordított «Egy vöröshajú arcképe» közepes sikert ért el még abban az országban is, ahol

a vöröshaj csaknem nemzeti vonás. Még ott sem volt hatása ennek a sajátosan angolszász lélek gyarlóságára számító cukrovíznek. Nálunk talán egy «szőke ifjú» vagy «senemszőkese-nembarna» címet kellett volna adni a könyvnek. De a mi közönségünkben az érzelgősségnek az a neme is hiányzik, ami ebből a regényből csepeg. Mindenesetre Walpole-al valami baj van.

Már csak azért is baj van, mert néha a könyv, sok jóindulattal ugyan, de csaknem jónak látszik. Kétségtelen, hogy az öt könyv közül a legjobb kiccs. Lehet, hogy ezt szánták irodalomnak.

*

Az ember megáll és csodálkozik. Az «angolság»-on nem. Biztos, hogy olyan ragyogó írók, mint Angliában, ma sehol sincsenek. Csodálkozik azon, hogy Arlent, Kennedyt, Deepinget nézik angolnak, amikor ott van *Lawrence*, *Huxley*, a két *Powys*, *Sitwell*, *Forster*, *Woolf* és még vagy egy tucat. Kalandban sincs hiány, ha már mindenesetre ilyesmiről kell szó legyen, még jó «best seller»-ben sincs. F. B. *Young* némely fantasztikus regénye egészen kitünő. *Hughes* «High wind in Jamaica»-ja nagy siker volt és nagy-szerű könyv. A «Trader Horn» nem kevésbé. *Liam O'Flaherty* van olyan érdekes, mint a ponyva, mégsem az. A kérdés, hogy miért nem ezek közül a könyvek közül fordítottak, vagyis miért nem azok közül, amikből a magyar közönségnek kétségtelen haszna van: ami stílusban «több», ami szellemileg lényegesebb? Ez nagy hiba, — mert Magyarország szegény. Épen ezért morálisan csak olyan behozatal indokolt, ami szellemiségét gazdagabbá teszi. Csak ilyesmire van pénzünk. Deepingre, Kennedyre, Arlenre, Walpolera és a meghamisított Bennetre nincs, mert ez fölösleges. kolportázs — «irodalom».

Havvas Béla.

Amor Sanetus. A középkor latin himnuszai. Babits Mihály fordítása. (Kiadja a Magyar Szemle Társaság.)

Babits Mihály nem ad számot az irodalmi nyilvánosságnak arról, hogy ihletének «égi pillanata» miért vonzotta a himnusz-költészet tárgyerületére. A jövő irodalomtudósa, aki Babits Mihályt lelkisége teremtő egészében fogja vizsgálni, bizonyára felteszi e kérdést vele szemben. Nekünk nem marad más hátra, minthogy így is, e magyarázat híján is, hálás örömmel köszöntsük munkája eredményét és meghajoljunk értékei előtt. Babits Mihály egyéniségének sok vetülete van. De írásai megrajzolta pályaképe sehol sem annyira harmonikus, kész, egységremeklés, mint e himnusz-fordításaiban. Szinte tollunkon kísért a szó, hogy kimondjuk: *ez és így* egyszerre — amint a kötetben együtt van, — ez az igazi Babits-arc. A bevezetésben az esztéta, a fordításban a tudós költő ragyogó formaereje, nyelvművészete, alakító izlése, erős intellektuális élménykeresése és — ami jólesően meglepő — élményharmonizálása, együttesen, modorosság nélkül, őszintén adják ezt a Babitsot, akinek minden más írása csak fájdalmas részlet műveltségét, századjellegiségét vívódóan átélő magakereséséből. Ne engedjünk át itt minden érdemet a fordítás tárgyi elemeinek. A fordítás tényének, a kiválasztás szempontjainak is adjunk jelentőséget, többet, mint esztétikait, talán azt, amit így lehetne nevezni: «Sehnsucht aus Ich-Kampf».

Középkori anyagának megfelelően, Babits Mihály valósággal középkori módszerrel végezte fordítói munkáját: mindvégig kegyeletes pontossággal, szinte személytelenül kitarított az eredeti szöveg-tisztelet filológiája mellett. Nem ejt el a szövegből semmit: sem egy ritmus-rebbenést, sem a legjelentéktelenebb szót, amelyen esetleg megfordulhat a fordítás ize. Nem magya-